

dipam

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

EYLÜL 2023 | Sayı: 20

MACARİSTAN VE KKTC, TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI ÜYESİ OLABİLİR Mİ?

Temeli 1992 yılında Türk Dili Konuşan Ülkeler Zirvesi ile atılan ve 2009 yılında Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in önerisi ile teşkilat haline getirilen Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi (Türk Konseyi/Türk Keneşi), 2021'de İstanbul'da düzenlenen 8. Devlet Başkanları Konseyi Toplantısı sırasında yeniden yapılanmış ve adını Türk Devletleri Teşkilatı olarak değiştirmiştir. Türk Konseyi'nden Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) ismine dönüş ise, uluslararası basın

tarafından daha kapsayıcı olma açısından atılan bir adım olarak değerlendirilmiştir. Bu ad değişimini anlayabilmek için teşkilat kavramıyla neyin amaçlandığını anlayabilmek önem taşımaktadır. Bu ad değişikliği üye devletlerin bir potada eritilmesi yoluyla teklik kazanmasını değil, onların tek tek, eşit statüyle ortak amaçlar etrafında birlik olmasına yönelik arzuyu ifade etmektedir. 2020 yılından itibaren TDT üye devletlerinin üst düzey yetkililerinden gelen açıklamalar da

TDT'nin genişleme amacı güttüğünü göstermektedir. Türk Kültürü ile doğrudan ve dolaylı olarak bağlantısı olan pek çok devlet Türk Devletleri Teşkilatı'nın potansiyel bir üyesi olarak görülmektedir ve teşkilat tarafından ilerleyen süreçte "doğal olarak" katılımları beklenmektedir.

Türk Devletleri Teşkilatı'nın kurucu üyeleri Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye'dir. 2019 yılında ise Özbekistan TDT'nin tam üyesi haline gelmiştir. Şu an teşkilatın gözlemci üyeleri Macaristan, Türkmenistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'dir. 9. TDT Zirvesi'nde Türkmenistan'ın tam üyeliği gündeme gelmiş fakat Daimî Tarafsızlık Statüsü'ne uymuyor mu endişesi üyelerce tartışılan konulardan biri olduğundan tam üyelik kabulü gerçekleştirilememiştir. Daha sonrasında Türkmenistan tarafından gelecekte tam üyeliklerinin kabul edilmesinin umulduğu dile getirilmiştir. Bu noktada gözlemci üyenin ne demek olduğuna açıklık getirmek önemlidir. Gözlemci statüsü, bazı kuruluşlar tarafından üye olmayanlara kuruluşun faaliyetlerine katılma hakkı vermek için verilen bir ayrıcalıktır. Yani gözlemci üyeler tam birer üye konumunda olmamakla birlikte potansiyel adaylardır denilebilir ve genellikle gözlemci ülkelerin ilerleyen süreçte tam üyeye dönüşmesi beklenmektedir. Bu bilgiler ışığında TDT'nin gözlemci üyesi olan Macaristan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tam üyelik durumu değerlendirilecek olup konu üzerine genel bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır.

Macaristan'ın, Türk devletleriyle birlikteliği değerlendirildiğinde, bunun aslında 19. yüzyıl sonları Osmanlı'sına kadar götürülebileceği ve Turancılık fikrine dayandığı görülmektedir. Elbette bu dinamik, 1945'te Macaristan'ın Sovyet

bloğuna katılması ile değişmiş ve uzun yıllar gün yüzüne çıkmamak üzere askıya alınmıştır. 2004 yılında ise, Macaristan, Avrupa Birliği (AB) tarihindeki en büyük genişlemenin bir parçası olarak AB üyesi haline gelmiştir. Macaristan, Avrupa Birliği tarafından, 2010'dan bu yana Viktor Orban ve sağcı Fidesz Partisi'nin muhafazakâr politikaları ile demokratik gerilemede sayılmaktadır. Avrupa Parlamentosu tarafından hazırlanan rapor doğrultusunda Macaristan, anayasal süreçlerin ve seçim sisteminin işleyişinde eksiklikler olması, yargı sisteminin tam bağımsız olmaması, artan yolsuzluklar, ifade özgürlüğünün garanti edilememesi ve temel insan haklarındaki ihlal ve ayrımcılıklardan ötürü seçimli otokrasi rejiminde kabul edilmektedir. Brüksel'in çeşitli uyarılarına rağmen Budapeşte'nin değişmeyen politikaları ve siyasi duruşu, AB ile Macaristan ilişkilerini germeye başlamış ve iki tarafın da geri adım atmaması ile bu gerginlik tırmanmaya devam etmiştir. Macaristan'ın mevcut durumu "Doğu Açılımı" fikrini tetiklemiş ve zaten bir süredir birbirine göz kırpan Macaristan ve Türk Dünyası, ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Bu doğrultuda 2018 yılında, Macaristan Başbakanı Türk Konseyi'nin 6. Zirvesi'ne konuk olarak davet edilmiş ve Macaristan'a resmi olarak üyelik teklif edilmiştir. AB ile sorunlarının ardından kendine yeni iş birlikleri arayan Macaristan bu teklifi olumlu karşılamış ve 2019 yılında gözlemci üye haline gelmiştir. Özellikle Covid-19 Pandemisi sürecinde, Macaristan ve Türk Dünyası ilişkilerini genişletmiş ve Macaristan tarafından Türk Devletleri "gerçek dost" şeklinde adlandırılmaya başlanmıştır. Günümüzde başta siyasi, ekonomik ve enerji iş birlikleri olmak üzere TDT tarafından tanımlanan 19 adet iş birliği alanı bulunmaktadır ve Macaristan'ın bu alanlardan pek çoğunda aktif olduğu görülmektedir.

Macaristan açısından, Azerbaycan, Kazakistan ve Özbekistan doğal kaynakları dolayısıyla dünya ekonomisinde önemli role sahip ülkelerdir. Türkiye ise, coğrafi konumu ve Batıyla olan derin bağları dolayısıyla Macaristan'ın kendisine daha yakın hissettiği bir devlettir. Sıkı ilişkilerinin bir göstergesi olarak Türkiye, Macaristan'ı NATO, OECD ve Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası kuruluşlara üyeliği sürecinde desteklerken Macaristan da Türkiye'nin AB üyeliği sürecine tam destek vermektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Macaristan'ın TDT'ye tam üyelik ihtimali yüksek gözükmemektedir. Fakat Macaristan'ın tam üyelik durumu elbette görüldüğü kadar basit değildir ve farklı dinamikler de içermektedir.

TDT ile ilişkilerini daha çok ekonomik boyutta ilerleten Macaristan'ın, AB ile olan gerginliğindeki bir diğer önemli nokta da Macaristan'a yaptırım uygulanma ihtimalidir. Macaristan'ın bununla nasıl mücadele edeceği bilinmemektedir. 2014'te Budapeşte'de KKTC temsilciliği açılması ve 2022 yılında KKTC'nin gözlemci olarak TDT'ye kabul edilmesi, AB'de özellikle Macaristan adına ciddi eleştirilere neden olmuştur. Macaristan'ın AB değerleri ile çelişen adımlar attığı iddia edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında AB'nin TDT'ye karşı birtakım endişelerinin olması mümkün olabilir. Yakın zamanda Avrupa Parlamentosu (AP), Macaristan'ın 1 Temmuz 2024'te 6 aylığına Avrupa Birliği (AB) Dönem Başkanlığını devralmaya uygun bir ülke olmadığı konusunda karar almıştır. Karara gerekçe olarak, Macaristan'da Başbakan Viktor Orban ve hükümetinin neden olduğu demokratik gerileme gösterilmiştir. Ülkede hukuk devleti uygulamalarının ihlaline ve temel haklardaki sınırlamalara dikkat çekilmiştir. Buna karşılık olarak Macaristan, bu kararı yok hükmünde nitelendirmiştir. Bunun

yanında AP'nin Macaristan'ın "artık demokratik bir ülke olmadığı" yönündeki kararı ve Avrupa Birliği Komisyonu'nun hukukun üstünlüğü ilkesinin ihlal edildiği gerekçesiyle AB bütçesinden Macaristan'a sağlanan fonların yaklaşık 7,5 milyar avroluk kısmının askıya alınması çağrısı, AB ile Macaristan arasında uzun süredir devam eden gerginliği daha da arttırmıştır. Bütün bu gelişmeler ışığında, Macaristan, TDT üyelerince Batı'ya açılan bir kapı olarak görülüp Teşkilata üyeliği desteklenmektedir. Ne var ki Macaristan'ın bu noktada AB ile zaten gergin olan ilişkilerini daha da bozmayı göze alıp alamayacağı belirleyici bir unsurdur.

Mevcut koşullarda TDT devletleri ile şu an yolunda giden bir ilişkisi olan ve daha fazlası için üzerinde bir baskı bulunmayan Macaristan'ın tam üyelik için acelesi yoktur ve bu noktada kendi çıkarları ve dış ilişkileri için temkinli adımlar atması daha olası gözükmemektedir. Macaristan için, TDT üyeliği gelecek vizyonunun bir parçası olsa da yakın dönemde tam üyelik başvurusu ajandasında gözükmemektedir. Bu noktada, aksi yönde ciddi bir gelişme olmadığı sürece, Macaristan'ın TDT üyeliği için, Teşkilatta yer almanın kendisi için çok daha kritik öneme sahip olacağı bir dönemi bekleyeceği söylenebilir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet'i açısından bakıldığında ise, TDT'ye tam üyelik süreci Macaristan'dan oldukça farklı bir dinamikte seyretmektedir. 1983 yılında kurulan KKTC, Türkiye dışındaki devletlerce de facto yani fiilen devlet olarak kabul edilmektedir. KKTC, kuruluşundan bu yana çeşitli uluslararası ambargolara maruz kalmaktadır. Türkiye ise, bu süreçte KKTC'nin en büyük destekçisidir. Türkiye başta TDT üye devletleri olmak üzere diğer devletlere pek çok kez KKTC'yi resmi olarak tanıma çağrısında bulursa da henüz

herhangi bir devletten resmi olarak bir adım gelmemiştir. Bu noktada 9.TDT Zirvesiyle birlikte 2022'de KKTC'nin gözlemci üye haline gelmesi, tam üyelik hedefinden daha çok KKTC'nin görünürlüğünü arttırmak üzere bir adım olarak değerlendirilebilir.

KKTC'nin TDT gözlemci üyesi olması, uluslararası alanda tepki toplamış, özellikle AB'den bu konuda sert açıklamalar gelmiştir. Türkiye ise KKTC'nin TDT'ye gözlemci üye olarak kabul edilmesini, çözüm sürecinin de bir parçası olarak görmektedir. KKTC tarafından gelen resmî açıklamada da KKTC'nin uluslararası bir örgütte ilk kez anayasal adıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olarak bir statü kazandığı söylenmiş ve bunun uluslararası tanınırlıkta büyük bir adım olduğu dile getirilmiştir. Fakat KKTC için büyük bir adım olan bu sürecin, üyelikle neticelenmesi, Türkiye dışında diğer üye devletlerin çeşitli çekincelerinden ötürü, yakın zamanda olası görünmemektedir.

Anlaşılacağı üzere Macaristan ve KKTC'nin Teşkilata üyelikleri farklı seyirler izlemektedir. Nitekim Macaristan'ın üyeliği, TDT üyelerince desteklenirken, Macaristan kendi çıkarları gereği temkinli davranmaktadır. KKTC ise, TDT üyeliğine sıcak bakarken, Türkiye dışında kalan Teşkilat üyesi devletlerin bu konuda, özellikle uluslararası anlaşmaları ve iş birlikleri dolayısıyla, çeşitli endişeleri vardır. KKTC'nin uluslararası alanda devletler tarafından tanınması ve çeşitli örgütlere üye yapılmaya çalışılması, Türkiye ve KKTC'nin politikalarındandır. Ne var ki KKTC'nin tanınmasının önünde ciddi engeller bulunmaktadır ve bu sorunların tamamının çözülmesinin zaman alması beklenmektedir. Bu engellerin aşılması, KKTC'nin TDT'ye üyeliğinin önünü de açacaktır fakat bunun yakın vadede

olabileceğini söylemek çok mümkün gözükmemektedir.

Kaynakça:

- <https://setav.org/assets/uploads/2022/11/R210.pdf>
- <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/macaristan-ile-turk-devletleri-teskilati-arasindaki-iliskiler-gelisiyor/2719275>
- <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/binali-yildirim-turk-devletleri-teskilatina-uye-olan-devlet-sayisi-artacak-6649205>
- <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2848055>
- <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turk-konseynin-gozlemci-uyesi-macaristan-turk-dunyasi-ile-guclu-baglar-kuruyor/1921964>
- <https://www.dha.com.tr/gundem/bakan-donmez-turk-devletleri-teskilati-uye-ve-gozlemci-ulkeleri-ile-her-turlu-is-birligine-haziriz-2229221>
- <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/macaristan-ile-turk-devletleri-teskilati-arasindaki-iliskiler-gelisiyor/2719275>
- <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turk-konseynin-gozlemci-uyesi-macaristan-turk-dunyasi-ile-guclu-baglar-kuruyor/1921964>
- <https://emerging-europe.com/news/explainer-what-is-hungary-doing-in-the-organisation-of-turkic-states/>
- <https://www.aa.com.tr/en/analysis/analysis-hungary-in-the-organization-of-turkic-states-a-bridge-between-east-and-west/2424575>
- <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2559571>
- <https://www.hungarianconservative.com/articles/current/hungary-and-the-turkic-world-a-twenty-first-century-challenge/>
- <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2848055>
- <https://www.bbc.com/turkce/articles/c2jkrde4ego>
- <https://www.bbc.com/turkce/articles/c51qj834n5po>

- https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/hungary/economic-forecast-hungary_en#:~:text=Annual%20GDP%20growth%20is%20forecast,by%20developments%20in%20real%20income.
- https://www.eeas.europa.eu/eeas/cyprus-statement-spokesperson-observer-status-turkish-cypriot-secessionist-entity-organisation_en
- <https://kktcb.org/tr/cumhurbaskani-ersin-tatar-kktcnin-turk-devletleri-teskilatina-gozlemci-uye-olarak-10392>
- <https://21yyte.org/tr/merkezler/bolge-sel-arastirma-merkezleri/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/turk-devletleri-teskilati-kktc-ni-de-facto-tanimistir>
- <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kktc-disisleri-bakani-ertugruloglu-tdt-gunu-geldiginde-gozlemci-uyelikten-tam-uyelige-de-gecis-olacak/2849833>
- <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/macaristan-ile-ab-arasindaki-kriz-devam-ediyor/2690719>
- <https://t24.com.tr/haber/kktc-turk-devletleri-teskilati-na-gozlemci-uye-oldu,1071706>
- <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/384487>
- <https://kriterdergi.com/dis-politika/turk-devletleri-teskilati-siyasi-ekonomik-ve-kulturel-ciktilar>
- <https://www.bbc.com/turkce/articles/c87k03mxrpvo>
- <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/berd-imumamedov-gelecek-zirvede-turkmenistan-in-tdtye-tam-uye-olarak-kabul-edilmesini-umit-ediyorum/2847517>
- <https://www.ankasam.org/turkmenistan-turk-devletleri-teskilatina-tam-uyeligi/>

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

+90 216 310 30 40 info@dipam.org

+90 216 310 30 50 www.dipam.org

Merdivenköy Mah. Nur Sok. Business İstanbul
A Blok Kat:12 No:115, Kadıköy/İstanbul

YAZAR HAKKINDA

Aysu ŞAHİN, DİPAM Yaz Dönemi stajyeridir. Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde eğitimine devam etmektedir. İngilizce ve Korece bilen Şahin, şu an DİPAM'da Türk Devletleri Teşkilatı ve üyeleri üzerine çalışmalarını sürdürmektedir.